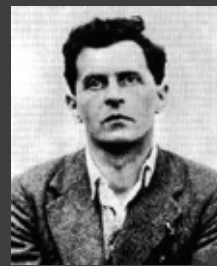

ΛΟΥΝΤΒΙΧ ΒΙΤΓΚΕΝΣΤΑΙΝ

Φιλόσοφος, μηχανικός, πολεμιστής και ...κπουρός

Οι περισσότεροι τον γνωρίζουν ως φιλόσοφο: η μία και μοναδική διατριβή του, το περίφημο "Tractatus", θεωρείται ότι επηρέασε καταλυτικά τη φιλοσοφική σκέψη του 20ού αιώνα, ενώ ακόμη και ο δάσκαλός του, ο «μεγάλος» Μπέρτραντ Ράσελ, υποκλίθηκε –με λόγια και πράξεις– μπροστά στο μεγαλείο του.

Λίγοι γνωρίζουν ίσως ότι φοίτησε στην ίδια σχολή με τον **Αδόλφο Χίτλερ**, ότι ήταν οικογενειακός φίλος των αείμνηστων συνθετών **Μπραμς** και **Μάλερ**, ότι πολέμησε σε επικίνδυνα πόστα στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, ο «μεγαλωτίστης» και τελικά τιμήθηκε για ανδρεία.

Ελάχιστα ξέρουν πιθανώς ότι στο απόγειο της δόξας του, εργάστηκε για λίγο ως ...κπουρός σε μοναστήρι και εθελοντής τραυματιοφορέας, ότι ...έδειρε έναν από τους μαθητές του και ότι πολλά από τα ελικοπτερα που χρησιμοποιήθηκαν στον Β΄ Παγκόσμιο έκρυσαν στους κινητήρες τους μια δική του ιδέα.

Ο λόγος για τον **Λούντβιχ Βιτγκενστάιν** (Ludwig Josef Johann Wittgenstein), Αυστριακό φιλόσοφο εβραϊκής καταγωγής, που η πρώτη του κλίση δεν ήταν κατά τα φαινόμενα η φιλοσοφία. Ο Βιτγκενστάιν σπούδασε μηχανικός και συγκεκριμένα μηχανολόγος και ακολούθησε αεροναυπηγός. Γεννήθηκε στις 26/4/1889, ως το όγδοο και τελευταίο παιδί μίας από τις πλουσιότερες και ισχυρότερες οικογένειες της Βιέννης των Αψβούργων, προστάτιδας των γραμμάτων και των τεχνών και με μεγάλη επιρροή.

Ο πατέρας του, Καρλ, κατείχε σημαίνουσα θέση μεταξύ των σημαντικότερων βιομηχάνων της αυστροουγγρικής αυτοκρατορίας. Ο Καρλ μπορεί να έδωσε «γλυκό ψωμί» σε δεκάδες απένταρους καλλιτέχνες, αλλά φαίνεται ότι, με τις υψηλές προσδοκίες του για την πρόοδο των παιδιών του, οδήγησε άθελά του τρεις από τους τέσσερις άρρενες αδελφούς του Λούντβιχ στην αυτοκτονία.

■ Ένας συμμαθητής του Χίτλερ με κακές σχολικές επιδόσεις

Μέχρι 14 ετών, έκανε μαθήματα κατ' οίκον και αργότερα φοίτησε στην τεχνική σχολή «Realschule», όπου μαθήτευσε την ίδια περίοδο και ο Χίτλερ (δεν υπάρχουν σαφείς ενδείξεις αν οι δύο τους γνωρίζονταν) και από όπου οι μαθητικοί έλεγχοι του φωτογράφιζαν έναν μαθητή με μέτριες/κακές επιδόσεις.

Γύρω στο 1906 ξεκίνησε σπουδές μηχανολόγου, στην Technische Hochschule, από όπου πήρε πτυχίο το 1908 για να ξεκινήσει αμέσως μετά σπουδές αεροναυπηγού στο Μάντσεστερ.

Το πρώτο πράγμα που τράβηξε την προσοχή του ήταν οι χαρταετοί. Έτσι, οι πρώτες του έρευνες αφορούσαν την κατασκευή χαρταετών για έναν μετεωρολογικό σταθμό.

Ταυτόχρονα όμως διάβαζε και με αυτόν τον τρόπο ήρθε σε επαφή και με το έργο του Ράσελ, «The Principles of Mathematics».

Εκείνη την περίοδο πάνω-κάτω ολοκλήρωσε τα σχέδια για την κατασκευή ενός κινητήρα αεροπλάνου, η οποία χρησιμοποιήθηκε για το σχεδιασμό ελικοπτέρων στον Β΄ Παγκόσμιο.

Παρά την υποτροφία του στο πανεπιστήμιο του Μάντσεστερ, ο Βιτγκενστάιν αποφάσισε την οριστική στροφή προς τη φιλοσοφία, το μεγάλο δάσκαλο Ράσελ και το πανεπιστήμιο του Κέμπριτζ.

Ο Βιτγκενστάιν εξελίχθηκε γρήγορα σε δημιουργικό ...κεφαλόπονο για το Ράσελ, τον οποίο επισκέ-

φτηκε στο Trinity College. Όχι απλά τον παρακολουθούσε ανελλιπώς στις διαλέξεις του, βομβαρδίζοντάς τον με ερωτήσεις, αλλά τον απασχολούσε και εκτός διδασκαλίας, προκαλώντας εκτεταμένες συζητήσεις φιλοσοφικού περιεχομένου. Το 1912 ο Βιτγκενστάιν έγινε επίσημα δεκτός στο Trinity College, με επίσημη καθηγητή τον Ράσελ.

Ήδη από το τέλος του πρώτου έτους σπουδών στο Κέμπριτζ, ο Βιτγκενστάιν θεωρείτο διάδοχος του Ράσελ. Την ίδια περίοδο και στον απόηχο του θανάτου του πατέρα του, ο Βιτγκενστάιν αποφάσισε να απομονωθεί στη Νορβηγία και συγκεκριμένα στο χωριό Skjolden. Εκεί εργάστηκε πάνω στο κείμενο «Logik», που θεωρείται πρόδρομο του μεταγενέστερου «Tractatus».

■ «Ίσως η εγγύτητα του θανάτου φωτίζει τη ζωή μου»

Ζώντας μέσα στην ηρεμία και την απομόνωση του Skjolden, ο Βιτγκενστάιν έμαθε για την έκρηξη του Α΄ Παγκοσμίου. Κατατάχθηκε εθελοντικά στον Αυστρο-Ουγγρικό στρατό και αρχικά υπηρέτησε στα μετόπισθεν του ανατολικού μετώπου.

Ο πατριωτισμός δε φαίνεται ότι ήταν το αποκλειστικό κίνητρο της απόφασής του να καταταγεί. Στα ημερολόγια του γράφει: "Ίσως η εγγύτητα του θανάτου να ρίξει φως στη ζωή μου."

■ Ο Τολστόι και η στροφή στο Θεό

Την ίδια εκείνη περίοδο, αλλάζει η στάση του απέναντι στο Θεό και στρέφεται από μια αθεϊστική στάση ζωής, στη θρησκεία. Καταλύτης στη μεγάλη αυτή μεταστροφή φαίνεται ότι ήταν ένα βιβλίο του Τολστόι («Gospel in Brief»).

Στη διάρκεια του πολέμου ο Βιτγκενστάιν εργαζόταν παράλληλα πάνω στο φιλοσοφικό του έργο. Το 1915, ευχαριστημένος από τα αποτελέσματα της εργασίας του, έκανε προσπάθεια να της δώσει μορφή βιβλίου. Η απόπειρα αυτή αποτελεί κατά κάποιο τρόπο την πρώτη εκδοχή του Tractatus. Ο Βιτγκενστάιν είχε στο μεταξύ υποβάλει αίτημα στις αυστριακές αρχές για τη μετάθεσή του στο μέτωπο ως απλού στρατιώτη. Η θετική απάντηση ήρθε την άνοιξη του 1916 και τοποθετήθηκε σε μάχιμη μονάδα στο ρωσικό μέτωπο, όπου ζήτησε επίσης ένα από τα πιο επικίνδυνα πόστα, αυτό του παρατηρητή.

Γύρω στο 1918 τιμήθηκε για την ανδρεία του με την Ταινία του Μεταλλίου Στρατιωτικών Πράξεων μετά Ξιφών ενώ του παραχωρήθηκε και μεγάλη άδεια. Περίπου το καλοκαίρι του 1918 φαίνεται πως το Tractatus, όπως το γνωρίζουμε σήμερα, έλαβε την οριστική του μορφή.

■ Αιχμάλωτος στο Κόμο

Ο Βιτγκενστάιν βρέθηκε εκείνα τα χρόνια στην Ιταλία, όπου αιχμαλωτίστηκε από τον ιταλικό στρατό και μεταφέρθηκε στο στρατόπεδο αιχμαλώτων του Κόμο. Από εκεί κατάφερε να στείλει το χειρόγραφο του βιβλίου του στο Ράσελ, χάρη και στις προσπάθειες του τελευταίου. Στις 21/8/1919 αφέθηκε ελεύθερος και επέστρεψε στη γενέτειρά του, όπου δούλεψε ως δάσκαλος αρχικά στο αγροτικό χωριό Trattenbach και μετά το 1924 στη γειτονική κοινότητα Otterthal.

Αυτό το διάστημα συνέβαλε σε μια μεγάλη σχολική μεταρρύθμιση στη χώρα του και δημιούργησε ένα ορθογραφικό λεξικό για δημοτικά σχολεία. Εγκατέλειψε οριστικά τη διδασκαλία το 1926, όταν χτύπησε έναν μαθητή του, προκαλώντας τη

λιποθυμία του.

Η ανάκριση που ακολούθησε απέδειξε πως δεν είχε διαπράξει κάποιο υπηρεσιακό αδίκημα, ωστόσο ο ίδιος είχε ήδη υποβάλει την παραίτησή του και είχε αποφασίσει να μην εργαστεί ξανά ως δάσκαλος.

■ Κπουρός σε μοναστήρι και αρχιτέκτονας

Το καλοκαίρι του 1926 ο Βιτγκενστάιν επέστρεψε στη Βιέννη, έχοντας πρώτα εργαστεί για λίγο ως ...κπουρός σε μοναστήρι. Μετά η αδελφή του ζήτησε από το Λούντβιχ να αναλάβει την κατασκευή του νέου σπιτιού της, σε συνεργασία με τον Πωλ Έγκελμαν. Το έργο τους ολοκληρώθηκε, ο Βιτγκενστάιν επανήλθε σταδιακά στη φιλοσοφία και το 1929 αποφάσισε να επιστρέψει στο Κέμπριτζ.

■ «Ο Θεός αφίχθη με το τρένο των 5.15»

Ενδεικτικό της φήμης και της επιρροής που είχε αποκτήσει ήταν ένα γράμμα του Λόρδου Κέινς, ο οποίος ανακοίνωσε την επιστροφή του Βιτγκενστάιν με τη φράση "Ο Θεός αφίχθη. Τον συνάντησα στο τρένο των 5.15".

Παρόλα αυτά, επέστρεψε στο Κέμπριτζ χωρίς κάποιο τίτλο, υπέβαλε το Tractatus ως διδακτορική διατριβή και μόνο μετά αναγορεύτηκε διδάκτωρ. Τα επόμενα χρόνια, ο Βιτγκενστάιν ανέπτυξε νέες φιλοσοφικές ιδέες, στη διάρκεια διαλέξεων στο Κέμπριτζ. Ομάδα φοιτητών κατέγραφε όσα έλεγε, τα οποία αργότερα δέθηκαν στο λεγόμενο «Μπλε Βιβλίο».

Κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου, ο Βιτγκενστάιν συνέχισε να διδάσκει στο Κέμπριτζ, ωστόσο αναζητούσε εργασία έξω από την ακαδημαϊκή ζωή.

Τελικά κατάφερε να εργαστεί εθελοντικά στο λονδρέζικο νοσοκομείο «Guy's» ως τραυματιοφορέας και αργότερα στο θεραπευτήριο "Βασίλισσα Βικτώρια" στο Νιούκαστλ, ως βοηθός εργαστηρίου.

■ «Πείτε τους πως έζησα μια υπέροχη ζωή»

Πέθανε δύο ημέρες πριν από τα 62^α γενέθλιά του, από καρκίνο. Πριν χάσει τις αισθήσεις του, η τελευταία του φράση - απευθυνόμενος στο γιατρό του - ήταν "Πείτε τους πως έζησα μια υπέροχη ζωή".

Σήμερα, ο τάφος του Βιτγκενστάιν στο Κέμπριτζ κοσμείται από το ομοίωμα μιας ανεμόσκαλας, η οποία αποτελεί στην ουσία αναφορά σε μια πρόταση του "Tractatus": «Οι προτάσεις μου αποτελούν διευκρινίσεις, όταν αυτός που με καταλαβαίνει, τελικά τις αναγνωρίσει ως στερημένες από νόημα, αφού πρώτα με τη βοήθειά τους - πατώντας πάνω τους - τις υπερπηδήσει και προχωρήσει πέρα από αυτές. Πρέπει, θα λέγαμε, να πετάξει μακριά την ανεμόσκαλα, αφού ανέβει πρώτα σε αυτή» (Tractatus Logico-Philosophicus 6.54). ■

Αλεξάνδρα Γούτα

Η οικία Βιτγκενστάιν, έργο του Λούντβιχ Βιτγκενστάιν σε συνεργασία με τον αρχιτέκτονα Paul Engelmann.